

LEFKOŞA II. MAHMUD KÜTÜPHANESİ

İSMAİL GÜLEÇ

© FOTOGRAFLAR: HÜSEYİN TUNCA

SULTAN II. Mahmud'un İstanbul dışında kütüphane inşa edilmesini istediği yerlerden biri de Kıbrıs'tır. Padişahın bu arzusu sayesinde Lefkoşa'da o zamanlar adı Ayasofya olan Selimiye Camiine vakfedilen kitaplar ile Kıbrıs'taki diğer hayırseverlerin kurdukları kütüphanelerden yazma eserler biraraya toplanarak zengin bir koleksiyonun ortaya çıkması sağlanmış, oluşan koleksiyonun iyi bir şekilde korunması da temin edilmiş olur.

Selimiye Camiinin Aziziye (doğu) kapısının hemen karşısında yer alan küçük, sevimli, samimi kütüphane binası, yaptırdığı eserler ve hayratlarla adaya damgasını vuran Ali Ruhi Efendi tarafından 1829'da II. Mahmud adına yaptırılmış ve kütüphaneye sultanın ismi verilmiştir. Ne yazık ki kütüphane ile birlikte yaptırılan Büyük Medrese 1936'da İngilizler tarafından yıktırılmış, geriye çeşmesinin kitabesinden başka birşey kalmamıştır.

Kütüphanenin önemli bir özelliği Kıbrıs'ta kütüphane binası olarak tasarlanıp inşa edilen tek yapı olmasıdır. Bina düzgün kesme taştan yapılmış, üç yanı kemerli, üstü iki kubbe ile örtülü zarif bir yapıdır. Üç cephesine de "maşallah" yazılı mermer levhalar konulmuştur.

Revaklar arasına girince sizi iki kapı karşılar. Biri kitapların olduğu salona çıkan basık kemerli kapı, diğeri hâfız-kütüb denilen kütüphanecinin dinlenme ve yazışma için kullandığı küçük odadır.

Kitapların olduğu odanın kapısının üstünde Beyyine suresinin "O sahifelerde en doğru hükümler vardır" mealindeki "Fihâ kütübün kayyime" ayeti yazılıdır. Küçük oturma odasının güney duvarında ise II. Mahmud'un tuğrası vardır.

Giriş kapısının hemen güneyindeki duvarda bir mermer üzerine hakkedilmiş kitabe asılıdır:

Hazret-i Sultan Mahmûd Hân-I âlî-rüt-betin

Rûz u şeb yazılmada hayrâtı çarh-ı

atlasa

Hâcegân-ı devletinden hânedân-ı beldeden

*Çün Alî Rûhî Efendi oldu vâlî Kıbrıs'a
Arz idüp dergâhına dârü'l-kütüb inşâsını
İzn alup savb-ı hümayundan bu emr-i akdese*

Bir kütübhâne binâ etdirdi kim hayrân olur

Resmini seyreyleyen erbâb-ı fenn ü hendese

Evvelâ her mübtedî kılsun duâ-yı devletin

*Sâniyen bed' eylesin tahsîl-i ilm-i enfese
Ol makâm-ı pâke dâhil ola her tâlib olan
Tâ küşâde olmayınca ana bâb-ı medrese*

Son beyitte kendilerine medrese kapıları açılmayan kimselerin cahil kalmamak için kütüphaneye gidebilecekleri söylenerek kütüphane binasının medreseden bağımsız, müstakil olarak inşa edildiği ifade edilmiştir.

Salonun iç duvarına Kıbrıslı meşhur şair Müftü Hilmi'nin

Kitâb-ı kâinata sebt olup evsâf-ı şâhâne

II. Mahmud Kütüphanesi giriş kapısı.

Kütüphanenin içinde, ahşap çerçeve içinde ve gri zemin üzerindeki yaldızlı kitabesi şöyle:

Şehinşâh-ı muazzam Hazret-i Sultân Mahmûd Han
Hatâdan hıfz ede zât-ı şerîfin Rabbene'l-Ma'bûd
Kütübhâne binâsıyla edip Lefkoşa'yı ihyâ
Talep-kârân ilmi eyledi çün nâil-i maksûd
Kemâl-i ihtimâmından ana nâzır edip ta'yîn
Tetimmâtıyla oldu ol makâm-ı dil-küşâ meşhûd
Alî Rûhî Efendi vâli-i mahrûse-i Kıbrıs
Binâsında olup emr-i emânetle şeref-efrûz
Yapıp kurbunda bir kâşâne-i dîlcü-yı hoş-manzar
Anı nâzırlara meşrûta kıldı ol himem-âlûd
Hüdâ ol pâdişâhın sâye-i lütfunda her dâim
Ede ol zât-ı sâhib-himmeti eltâf ile pür-sûd
Geçip bir kez olup nâzır dedim bir sâde-ruh-ı târîh
Nezârethâne yaptırdı şeref-ver Rûhî-i pür-cûd (1245/1829-30)

Okunsun haşre dek âyât-ı hayrât-ı
mülûkâne
matla'ı ile başlayıp
Sihâh-ı Cevherîden eyledim târîhini
tahrîr
Fünûn-ı 'ilmile sa'd oldu bu vâlâ kütü-
bhâne (1244)
beytiyle sona eren kasidesi altın ile
tezyin edilerek talik hat ile nakşedilmiş-
tir. Hilmî bu kasidesi ile "sultanü'ş-şu-
arâ", yani "şairlerin sultanı" unvanını
almıştır.
Ahşap çerçeve içinde, gri zemin üze-
rindeki yaldızlı kitabe ise şöyledir:
Şehinşâh-ı muazzam Hazret-i Sultân
Mahmûd Han
Hatâdan hıfz ede zât-ı şerîfin Rabbe-
ne'l-Ma'bûd
Kütübhâne binâsıyla edip Lefkoşa'yı ihyâ
Talep-kârân ilmi eyledi çün nâil-i
maksûd
Kemâl-i ihtimâmından ana nâzır edip
ta'yîn
Tetimmâtıyla oldu ol makâm-ı dil-küşâ
meşhûd

Alî Rûhî Efendi vâli-i mahrûse-i Kıbrıs
Binâsında olup emr-i emânetle şe-
ref-efrûz
Yapıp kurbunda bir kâşâne-i dîlcü-yı
hoş-manzar
Anı nâzırlara meşrûta kıldı ol hi-
mem-âlûd
Hüdâ ol pâdişâhın sâye-i lütfunda her
dâim
Ede ol zât-ı sâhib-himmeti eltâf ile
pür-sûd
Geçip bir kez olup nâzır dedim bir sâ-
de-ruh-ı târîh
Nezârethâne yaptırdı şeref-ver Rûhî-i
pür-cûd (1245/1829-30)
Kütüphane kayıtlarında görünen 1750
yazma eserin bugün ancak 1283 adedi
elimizdedir ve Girne Millî Arşivinde mu-
hafaza edilmektedir. Kütüphane binası
müze olarak hizmet vermektedir. Z

KAYNAKÇA

- 1 İsmail Güleç, *Lefkoşa Suriçi Rehberi*, Gazimağusa: Adakent Üniversitesi Yayınları, 2020.
- 2 Beria Remzi Özorun, "Kıbrıs'ta Sultan Mahmud Kütüphanesi", *Türk Kültürü*, VIII/92, Ankara: 1970.
- 3 İsmet Parmaksızoğlu, *Kıbrıs'ta Sultan II. Mahmud Kütüphanesi*, Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları, 1964.
- 4 Hasan Behçet, *Kıbrıs Türk Maarif Tarihi (1571-1968)*, Lefkoşa: Halkın Sesi, 1969.
- 5 İsmail Erünsal, *Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2015.
- 6 Harid Fedai, *Kıbrıs Müftüsü Hilmi Efendi. Şiirler*, Lefkoşa: KKTC MEB ve KB Yayınları, 1987.